

Karel Čapek

(1936)

Už častěji, a vždycky se zvláštním okouzlením, jsem četl dobrodružné romány, které se začínají tím, že zadrnčí telefon na psacím stole (nebo v elegantním mládeneckém pokoji) mladého novináře, takto zpravodaje Staru (nebo Herald) Dicka Hubbarda (nebo Jimmy O'Donnelyho), a zděšený dívčí hlas vydechne do telefonu: "Prosím vás, přijďte ihned, právě se stala hrozná vražda v ulici Mickullandské." Načež řečený Dick Hubbard (nebo Jimmy O'Donelly) skočí do svého auta a jede do ulice Mickullandské, objeví stopu pachatelů, stíhá je, je omráčen nebo chloroformován, uvržen do podzemního sklepení, avšak vyvázne a pronásleduje zločince dál autem, letadlem i lodí, načež po napínavé a nebezpečné honbě, trvající nejmíň čtrnáct dní, je dopadne. Tu sáhne konečně statečný novinář k telefonu a zavolá svou redakci: "Halo, tady Dick (nebo Jimmy), připravte mi první stranu, ano, celou první stranu Herald, budu vám diktovat sensační zprávu, kterou žádné jiné noviny nebudou mít."

Možná, že mnoho čtenářů si podle těchto románů utvořilo značně vzrušující obraz o tom, jak vypadá redakční práce a jak se vůbec dělají noviny, snad si představují, že před každou redakcí stojí řada sportovních aut, do nichž skáčou mladí reportéři a řítí se za dobrodružstvími, že na ně čekají letadla na letištích a zločinci na místech činu, že se smí takový nadějný zpravodaj třeba jen na půldne zatoulat, aniž dostal výpověď nebo aspoň strašné vynadáno, že by si metér dal líbit, aby mu někdo v poslední chvíli přišel s novou první stránkou ranního čísla, a tak dále. Po delších zkušenostech s různými novinami mohu prohlásit, že Dick Hubbard ani Jimmy O'Donelly obvykle nemívají svého auta ani letadla a že jejich hon za událostmi se omezuje nejčastěji na telefon a horečné listování v jiných novinách, dále že jejich největší, ale zato chronické riziko je, že budou mít s někým nepříjemnost: buď se šéfredaktorem pro to, že nemají tuhle či onuhle zprávu, nebo s různými zpravidla úředními činiteli pro to, že se pokoušejí z nich po telefonu vyloudit nějaké ty bližší podrobnosti. Pravda, ono není nikomu příjemné, když kolem půlnoci zařinčí doma telefon a nějaký čilý zpravodaj se vyptává, je-li pravda to či ono, na příklad, že jste v podezření z vraždy na své babičce, co, že vám o tom není nic známo? to je škoda, tak promiňte, že jsem vás zbytečně obtěžoval. - Dále takový pohotový reportér má ustavičný kalup, aby svou poslední zprávu dostal včas do listu a aby mu ji nevyhodil pan metér, který zrovna musí udělat místo pro veliký projev signora Mussoliniho nebo pro

zasedání rozpočtového výboru v senátě, a zatím co jeho sensační zpráva už probíhá rotačkou, přinese sluha čerstvý výtisk konkurenčních novin, kde je o nějakou podrobnost nebo zprávu víc. Říkám vám, že život Dicka Hubbarda nebo Jimmy O'Donellyho je svým způsobem tvrdý a napínavý, i když nejsou vrháni do podzemních sklepů nebo spoutáni na rukou a nohou a unášeni tajemným černým autem, a to ještě Dick Hubbard nebo Jimmy O'Donelly jsou menšími, byť čile se točícími kolečky v redakční mašinérii novin, i sportovní redakce na ně pohlíží s mírnou shovívavostí, nemluví o takových novinářských kanónech, jako jsou hospodářští redaktori nebo dokonce úvodníkari, ale o těchto a jiných vnitřních tajích novin bude ještě řeč dále.

U novin, jako u některých jiných podniků, není ani tak zvláštní, jak se dělají, jako spíše to, že vůbec existují a že dokonce mohou denně vycházet. Ještě se nestalo, že by jednoho dne vyšly noviny se stručným oznámením, že se v uplynulých čtyřiaadvaceti hodinách nic zvláštního až do uzávěrky listu nepříhodovalo a že tedy není o čem psát. Denně dostane čtenář svůj politický článek a své zprávy o zlomených nohou a sport a kulturu a národní hospodářství, kdyby celá redakce lehla chřipkou, vyjdou noviny přesto a budou v nich všechny rubriky jako jindy, a čtenář ani nic nepostřehne a bude bruchet na své noviny jako jindy. Na druhé straně pan metér se denně zaklíná, že nedostane do listu, co mu tadyhle redakce posílá, a jestli si páni redaktori myslí, že může čarovat, a kdesi cosi, ale protože asi dovede čarovat, dostanou se do novin všechny rubriky, a je toho právě tolik, aby se vyplnily všechny sloupce odshora dolů, není-li už to každodenní zázrak? Rovněž strojník od rotačky denně prohlašuje, že to už nesjede, to je marné, co si ti páni nahoře myslí, a že ostatně má rotačku vůbec k nepotřebě a že na to dá hlavu, že dnes nedotiskne. A vidíte, přes ty všechny úkazy noviny vyjdou, a vyjdou i zítra a pozítří, je to věčný div, o kterém čtenář neví, ale který by zasloužil tiché a zbožné úcty.

Z ČEHO SE SKLÁDAJÍ NOVINY

Noviny se skládají z redakce, kde se noviny píšou, z tiskárny, kde se sázejí a tisknou, a z administrace a expedice, kde se prodávají a rozesílají. Na první pohled je to docela jednoduché, ale ve skutečnosti oplývá toto rozdělení spleťmi a nejasnými vztahy. Na příklad redakce žije v pevném přesvědčení, že ona dělá noviny a že by to mohl být nejčtenější list na světě, není-li ve všech rukou, je to ovšem chyba administrace, která nedovede najít cestu k té spoustě možných čtenářů. Naproti tomu administrace tráví dny svého života v hluboké víře, že noviny jsou její dílo, které jí redakce soustavně kazí, na příklad tuhle odpadlo pět abonentů, kteří se cítili dotčeni nějakým článkem proti dukařství, a tady zase jeden odběratel z Golčova Jeníkova ohlašuje, že už nebude brát noviny,

jež měly včera úvodník, s nímž on, dlouholetý abonent, jaksi nesouhlasí. Kdyby ti páni raději nechali té politiky, myslí si administrace, s každou politikou na něco narazíš a abonent je v tahu. Konečně tiskárna shledává, že má jenom dva úhlavní nepřátele na světě: redakci, která by chtěla mít uzávěrku listu co nejpozději, a administraci s expedicí, které chtějí co možná brzo dostat noviny z rotačky, aby se zachytily vlakové a poštovní spoje, jakpak já mám oběma vyhovět, myslí si tiskárna trpce a bezmocně, posadit ty pány sem, aby jednou viděli, jak se dělají noviny!

V širším smyslu náleží k novinám ještě tak zvaný kádr odběratelů a čtenářů, kterému se také říká naše čtenářská obec nebo naše uvědomělá veřejnost, je to ta složka, která noviny čte, ale také do nich více méně aktivně zasahuje, i bude nutno o ní pojednati zvlášť.

O REDAKCI

Redakční štáb. Redakční štáb není žádný velitelský sbor, nýbrž prostě souhrn všech aktivních členů redakce, někteří z nich mají na sobě bílé pracovní hazuky, podobné pláštům holičským, ale ty neoznačují žádnou zvláštní hodnost nebo šarži. Nosí je hlavně ti redaktori, kteří vedou sedavý život u redakčního stolu, ti však, kteří pobíhají po městě, docházejí do sněmovny nebo navštěvují různé schůze a porady, vystupují v obyčejném civilu, nejvýš ukrývají pod klopou kabátu novinářský odznak, se kterým se vytasí jenom tehdy, když je strážník někam nechce pustit.

Pokud vím, nikdo se dosud nepokusil vyzkoumat, z jakých lidí se dělají novináři. Je sice novinářská škola, ale ještě jsem nepotkal novináře, který by z ní vyšel, zato jsem shledal, že každý novinář býval kdysi medikem, inženýrem, právníkem, literátem, úředníkem Exportního ústavu nebo čím jiným, a že toho z nějakých důvodů nechal. Někdy to bývají, abych tak řekl, jaksi ztracené existence, které se "uchytí" jako žurnalisté, neříká se o nikom, že se "uchytil" jako poslanec nebo bankovní ředitel, ale novinář se obyčejně "uchytí", a to téměř doslovně, podle přísloví, že "jen drápek uvíz, a chycen je celý ptáček". Novinářem se člověk zpravidla stává tak, že z mladistvé nezkušenosti napíše něco do novin, k jeho nemalému úžasu to v novinách vyjde, a když přijde s něčím po druhé, řekne mu v redakci pán v bílém chalátě něco jako "napište nám zas něco". Ve většině případů se člověk stává novinářem následkem svedení, nevím o nikom, kdo by od dětství horoval jen o tom, že jednou bude žurnalistou. Snad si přál být majitelem kolotoče, strojevodcem nebo námořníkem, a hle, jakýmsi vyšinutím z dráhy svých snů se stal členem redakčního štábu. Někdy se člověk dá k novinám, protože o sobě věří, že má dobré pero, ale ani to není

nevyhnutelnou podmínkou. Prostě novináři, podobně jako herci a politikové, se rekrutují z osob nejružnějšího povolání, které se jaksi dostanou na scenář.

Šéf, šéfredaktor, náš starý neboli dědek, je hlavou redakce. Tato hlava je většinou ukryta ve svém pokoji, kde koná porady, přijímá návštěvy a raporty a někdy také píše, v nepravidelných časových obdobích však vyrazí ze svého úkrytu a burácí, že v novinách není kterási zpráva nebo že tam nějaký vrták něco popletl nebo tak. V tu chvíli se veškeré tvorstvo v redakci chvěje jako zvěř v džungli, ve které se rozléhá královský řev tygra, i klapky psacích strojů našlapují tišeji než jindy a sluha méně řinčí talíři a sklenicemi, ve kterých roznáší večeře. Jindy zase panuje v uzavřené šéfské nápadné a tajemné ticho, to tam je nějaká vlivná návštěva, a na celou redakci ulehne důležitá tlumenost, jež připomíná sanatorium. Na většině šéfredaktorů leží hrozná kletba: trpí děsivou předtuchou, že co neprojde jejich rukama, bude určitě nějaká bota, a přitom chmurným vědomím, že nemohou pročíst ani pětinu toho, co půjde do listu. Na jejich stole se vrší hory dopisů a rukopisů, které nemohou prolistovat ani do tří let, znal jsem jednoho šéfa, který po každé, když nános papírů na jeho psacím stole přesáhl výšku jednoho metru, dal prostě celý stůl i s papíry odtáhnout do kouta a přinést nový. Oblíbený sen většiny šéfredaktorů je, že musejí nějak zreformovat celou redakční práci, aby ji mohli obsáhnout, i stráví téměř polovinu svého plodného života tím, že vydávají různé směrnice, oběžníky, fermány, připomínky a řády, kterak zjednodušit redakční provoz, kteréžto předpisy jsou sice vždy do posledního puntíku splněny, ale příjemný, žvatlavý a roztržitý chaos redakce se tím nezmění ani o chlup.

Odpovědný redaktor bývá obvykle ten nejmírnější člověk z redakčního štábu, který by, jak se říká, ani kuřeti neublížil, přesto je volán před soud za každou urážku na cti, které se jeho list dopustil, je to z povolání beránek, jenž snímá hříchy těch druhých, ale nese tuto kulpabilitu z druhé ruky stoicky a odevzdaně. Napíše-li jeho noviny o někom, že je politický padouch a vůbec vyvrhel, a cítí-li se tím dotčený muž proti všemu nadání uražen na své cti a uveden ve veřejnou nevážnost, je povolán odpovědný redaktor před soudnou stolicí, aby se z toho odpovídal. I nabídne ochotně důkaz pravdy nebo skromně prohlásí, že nařikávaný článek nečetl, nepsal a do tisku nedal, v čemž má zpravidla svatou pravdu, nato se uvolí přinést ve svém listě odvolání, že ony žalované výroky spočívaly na mylných informacích a že on, odpovědný redaktor, vůbec nemínil dotknout se osobně cti pana žalobce. Co se týče tiskových žalob, mínění se o nich velmi rozcházejí, ti, o kterých se v novinách z jakýchkoli důvodů píše, mívají obvykle nemilý dojem, že jejich čest je vláčena blátem a že se jim za to nikdy nedostane náležitého zadostiučinění, což je celkem pravda, na druhé straně novináři hořce shledávají, že už se nedá do novin napsat nic, co by nebylo žalovatelné jako

urážka na cti, a mají v tom směru úplné pravdu. Napište o třicetkrát trestaném kapesním zloději, že je známý kapesní zloděj, a dotyčný pán vás může za to žalovat pro urážku na cti, a vy to prohrajete, potažmo prohraje to odpovědný redaktor, a bude to stát hrůzu peněz. Z toho je zřejmo, že povolání odpovědného redaktora není nijak lehké a vyžaduje povahy klidné a trpělivé.

Noční redaktor, kterému se také říká denní redaktor neboli služba, též strejček, dežurný, poklasný a všelijak jinak, je další podstatný článek v organizaci novin. U jeho stolu se sbíhají jednak všechny rukopisy, které mají "jít do tisku", jednak všichni redaktoři, kteří té chvíli zrovna nepíší nebo netelefonují, nýbrž stěžují si na chřipku, vyměňují si názory a anekdoty, cvičí se v rohování, sedí na stolech, jedí párky, rozbírají fotografický aparát, nadávají na ten sakramentský život, čtou večerníky a vůbec provozují silný a živý hluk. Uprostřed tohoto zmatku sedí noční redaktor a seškrťává zprávy Československé tiskové kanceláře, udílí lékařské rady, čte noviny, poučuje mladší redaktory, přijímá poštu a zástupce různých spolků, kteří přinášejí zprávy o valné hromadě nebo chystaném dobročinném večírku, hází je (totiž ty zprávy) do koše, posílá materiál k dálnopisu nebo do sazárny, prohlíží obtahy, má moc nerad parlament, poroty, ministerské projevy, slavnosti a jiné instituce, které dodávají novinám "takhle dlouhé jitrnice", všecko ví a promlouvá o všem s nemalou odbornou znalostí, hlavně o svém zdraví, jež je vždycky otřeseno touto namáhavou a složitou službou, a sní o tom, jak by si žil, kdyby byl něčím jiným, ještě jsem nepotkal nočního redaktora, který by neúpěl pod svým těžkým údělem, a právem, neboť zajisté jsem opominul vyličít nejmíň devět desetin starostí, funkcí a trampot, které se kupí na jeho stole a v jeho okolí. Tady vlastně se dávají noviny dohromady se vším tím pobíháním a hojným povídáním, chaosem a tartasem, kalupem a zadrhnutými překážkami, se svou švandou i se svou nekonečnou dřinou. A přitom je to, abyste věděli, to nejdylitější místo v celé redakci, sem zapadne každý, když dodělá svou práci, řekne "uť" a s rozkoší překáží těm ostatním, a když učinil vše, co mohl, aby zvýšil redakční zmatek, prohlásí s uspokojeným vědomím poctivě vykonané povinnosti, že jako už půjde. Podobají-li se novináři v některém ohledu dcerám Danaovým, odsouzeným božskou kletbou k tomu, aby nosily vodu ve džbánech beze dna, je noční redakce neboli služba jakýmsi čeledníkem, kam si řečené Danaovny zaskočí na trochu těch tlachů a drbů, a dežurná nebo noční Danaovna na ně vzhledne od své bezedné Četky a pochmurně proneše: "Vám se to žije, ale kdybyste tu měli sedět přes půlnoc jako já, a kdybyste měli takový blázinec, jako tu mám dnes..."

Proti tomu tišší a celkem uzavřený život vede redakční sekretář. Na něm jest, aby otvíral poštu a přiděloval ji rubrikantům: musí číst, co "čtenáři nám piší", a někdy na to dokonce odpovídat, chudák, musí číst i rukopisy a vracet je s

výrazem politování, že "pro nedostatek místa nemůžeme váš příspěvek zařadit do našeho listu". Dále přijímá návštěvy, které se marně domáhají toho, aby mohly mluvit se šéfredaktorem. Nejčastěji to bývají podivné existence s kapsou naditou rukopisy, dále rozčilení pánové, kteří přicházejí protestovat, že jejich počestný stav (třeba řeznický) byl v listě něčím uražen, nebo přinášejí doklady, že se jmenují František Novoměstský a že nejsou totožni ani příbuzni s Felixem Staroměstským, o kterém v novinách stálo, že byl zatčen pro podezření z krádeže pivních trubek, a žádají v tom ohledu o veřejnou satisfakci v novinách, dále návštěvníci, kteří přišli upozornit na různé zlořády a navrhuji novinám, aby zjednaly nápravu nebo aspoň veřejně přibily ten Augiášův chlév, a konečně nápadně často různí tiši blázni, podivíni a maniakové, kteří se zvláštní zálibou se obracejí buď na hlavu státu nebo na sedmou velmoc se svými peticemi, stížnostmi a projekty, i jest nutno je uchlácholit a vládně vyhodit. Konečně redakční sekretář mívá na starosti různé záležitosti vnitřní, jako je na příklad redakční archiv, kde jsou předem připraveny nekrology všech žijících osobností pro ten případ, že by si umanuly odejít z tohoto světa těsně před uzávěrkou listu. Z těch a jiných příčin bývají redakční sekretáři povahy poněkud melancholické a nervosní.

Ostatní členové redakčního štábu jsou rubrikanti, to jest, každý má na starosti svou rubriku, a "každý jen tu svou má za jedinou", jeho hlava nešediví starostmi, aby v příštím čísle jeho novin bylo zahrnuto veškeré poznání světa od posledního projevu britského premiéra až po vykradenou trafikou v Dlouhé třídě, naopak každý řádný rubrikant krčí rameny nad tím, jak někdo může číst ty druhé rubriky, na příklad politickou nebo hospodářskou. Přes toto třídní sebevědomí každého rubrikanta netěší se všechny rubriky stejné vážnosti uvnitř redakce samotné, jsou tu hierarchické stupně od vysokých mandarinů, jako jsou úvodníkáři, až po bratry laiky, kteří šmejdí po světě a opatřují denní chléb lokálek a reportáží. U velkých a politických novin požívá ovšem největší úcty redakce politická.

Politické redakce čili krátce státníci nebo politikové jsou dvojí denominace: zahraniční a domácí. Zahraniční jsou jaksi vznešenější a elitnější, ale nejsou bráni tak vážně, nebývají obvykle zasvěceni do žádných zvláštních tajemství ani nemají vysoce důvěrných informací, ale zato se vyznačují ideovým rámcem, do něhož zasazují aktuální události na mezinárodním fóru, k nimž pak zaujímají příznivé nebo odmítavé stanovisko. Jsou zpravidla povahy skeptické a často zdůrazňují, že nutno vyčkati, jak se věci dále vyvinou. Naproti tomu domácí politikové bývají bojovnější a méně rezervovaní, tykají si s velkým počtem poslanců, senátorů, ano i ministrů a pídí se horečně po důvěrných a osobních informacích, které ovšem nemohou do listu dát, ale bez kterých by asi nemohli

usnout. Domácí politikové na rozdíl od zahraničních dosti podceňují ideové rámce a posuzují politiku spíš podle osobních a dočasných zájmů, jimiž jsou ovládáni političtí činitelé, jejich názory jsou většinou velmi drsné a o politice se vyjadřují povytce familiárně, ale jakmile vezmou péro (nebo psací stroj) do ruky, oplývají ušlechtilou a přesvědčivou moudrostí, takže každý uvědomělý čtenář si právem pomyslí, oč líp by to na světě vypadalo, kdyby se celá politika řídila těmito názory a články. I mezi vnitropolitickými redaktory jsou různé stupně, hierarchicky stojí zpravodaj parlamentní nad zpravodajem senátním, úvodníkář nedělní nad úvodníkářem dne všedního, ale všichni nesou bodře svou zvláštní důležitost a odpovědnost mezi ostatním národem novinářským, jsou redakčními grandy a esy, a občas z nich vzniknou i političtí činitelé.

Hospodářská redakce ranžiruje za našich časů hned za redakcí politickou, i když, myslím, málokdo z členů redakčního štábu má osobní zájem na trhu akcií nebo na pohybu velkoobchodních cen, platí tichý předpoklad, že to někdo čte a že toho tudíž náš list potřebuje. Hospodářská redakce je obyčejně nejtěšším místem v novinách, je postlána horami výročních zpráv, statistik, bulletinů, publikací, hospodářských věstníků a jiného papírového aluvia, které hospodářští redaktoři žárlivě schraňují. Jednou se to na ně jistě sesype a nikdo pak už nenajde jejich zpráchnivělé kosti, ale hospodářská rubrika bude vycházet dál a i ty kupy statistik a věstníků se budou vršit výš a výš, taková je to spolehlivá a tiše pracující redakce. Větší vzrušení v ní nastane jenom tehdy, když hrozí velký projev ministra financí nebo jiného hospodářského kouzelníka, tehdy se hospodářská redakce vynoří ze svých papírů a úpěnlivě žádá, aby se ten projev dostal do novin nezkráceně a raději aby se vynechalo všechno ostatní. Jinak žijí celkem šťastně a nerušeně ve svých cifrách, ani nedávají, jako ostatní novináři, tajemně najevo, že "do toho vidí", že "vědí, co je za tím" a "že by mohli povídat, pane, věci" a tak dále, ve více méně větroplášném a pudivítrovském prostředí novinářském působí téměř uklidňujícím a solidním dojmem soukromých učenců.

Kulturní redakce (čili prostě kultura, učenci, běloručky nebo též milostpáni) má v celku rysy méně ustálené a není také považována za pravé a poctivé novinářství, je to spíš jen ozdoba listu a jakási rezervace individualit. Zastává a střeží v listě žárlivě element svobody ducha a kritické nezávislosti, což se obyčejně projevuje tím, že zaujímá stanoviska více méně osobní, proto kulturní rubrika nemívá zpravidla mnoho společného s tím, čemu se říká linie listu. Kulturní redakce sestává z literárních, hudebních, divadelních a výtvarných referentů, píší-li delší články, neříká se jim referenti nebo recensenti, nýbrž kritikové. Většinou pociťují důvodnou nechuť ke každému, kdo jim přiděluje práci tím, že píše knihy nebo pořádá koncerty, zvláštním zostřením jejich osudu jsou jubilea a nekrology našich vynikajících kulturních činitelů. Jejich povaha se

zhruba podobá povaze gymnasiálního latináře, který o sobě říká: "Jsem přísný, ale spravedlivý." I vedou život poněkud nedružný a nenáležejí celkem k jasným zjevům redakčního prostředí.

Docela jiný duch, duch mužné bojovnosti a síly, panuje ve sportovní redakci neboli u športáků. Športákem se obyčejně stává člověk, který opravdu kdysi náruživě provozoval dejme tomu kopanou, za to je potrestán tím, že nyní musí vystupovat jako znalec v bruslení, šermu, lyžích, boxu, tenisu, běhu i disku, plování, bezmotorovém letu, kanoistice, basketbalu, střelectví, dostihách, hokeji, automobilismu, cyklistice, aviatice, lukostřelbě a několika tuctech jiných sportů, následkem této rozsáhlé sportovní činnosti tráví většinu svého života v redakci, tloustne a přijímá návštěvy náruživých sportovců, kteří mu přinášejí zprávy ze všech možných zápasů, závodů, přeborů a utkání, i netrhnou se u něho dveře se samými ramenatými, nohatými a vůbec vypečenými mládenci, ze kterých jednou nejspíše budou sami sportovní redaktori, přijímající zase nové a nové náruživé sportovce, ale kam to jednou povede, to si už nedovedu představit. Sportovní redaktor krom své rubriky představuje v redakci element statečného optimismu, rytířství a vůbec mužných ctností, to už náleží k tomu povolání. V hloubi srdce je buď slávistou nebo spartanem, ale zakrývá to horováním pro fair play a vírou ve vyšší mravní poslání pravého sportu, při čemž se netají s tím, že vidí hluboce do politováníhodných poměrů v našem sportu a že by jim to, pane, vykreslil, kdyby se to mohlo napsat.

Soudní zpravodaj neboli soudnickář dodává novinám tak zvanou soudní síň. Jeho předpokládaný úkol je, že má sedět při každém přelíčení a podat čtenářům jeho průběh, ale jelikož soudních líčení je mnoho a člověk nemůže být najednou na všech, aby z nich vybral to nejzajímavější, vyvinula se zvláštní bursa, ve které si soudnickáři vyměňují své procesy, jeden přinese k obecnému dobru sňatkového podvodníka, druhý falitní bankovní firmu, třetí pak příběh o tom, kterak se paní Netolická pohádala s paní Vorlovou, a tak dále. Jelikož pak ani v době soudních prázdnin nesmí v novinách chybět soudní síň, aby čtenáři nenadávali, vymýšlejí se na této burse fingoané soudní případy, ty se obyčejně poznají od pravých podle toho, že jsou zajímavější. Soudní zpravodaj bývá povahy zahořklé a mírně cynické, snad trochu proto, že v soudní síni získal celkem ponuré zkušenosti o lidské povaze, ale hlavně proto, že čtenáři (a ještě spíše čtenářky) jeho rubriku nejvíc čtou a že se jí přesto nedostává žádného uznání. Mimo to ví bezpečně předem, jak který proces dopadne, protože zná pány soudce: tenhle pan rada je jako kat na pytláky a tamten zase nic nedaruje těm, kdo žijí nad své poměry, a tak dále. Charakteristický rys: má neobyčejně skeptické mínění o pozemské spravedlnosti, jakož i o policii, fizech, advokátech, svědcích, zločincích a ostatních lidech.

Obor tak zvaného lokálu neboli lokálkářů, deničkářů nebo též reportérů není nikterak jednoduchý, náleží do něho všechno, co se aktuálně přihodilo v našem městě a okolním vesmíru a co nenáleží do jiných výše uvedených rubrik: tedy schůze a oslavy, policejní kronika a městské záležitosti, první hříbky na trhu a pohřby národních velikánů, bouřky, povodně, zprávy že společnosti, různé nepřístojnosti, valné hromady všelikých grémií, společností, jednot a svazů, veškeré demonstrace, manifestace a požáry, odhalování pomníků, interviewy s vynikajícími cizinci, vernisáže výstav a tak dále. Obyčejně se ta práce musí nějak rozdělit, i bývá zvláštní reportér na věci kriminální a policejní, který pěstuje výtečné styky s naší policií (a pak nemá dobrého mínění o našem četnictvu) nebo s naším skvělým četnictvem (a pak má velmi kritický názor o naší policii), to záleží na tom, kde má hojnější pramen zpráv. Správný policejní lokálkář je rychlý jako vítr, o strážnících mluví jako o "našich hoších", má sklony detektivní a vleze, i tam, kam nemá. Druhý obor lokálu jsou věci komunální, počínajíc městskou radou a končíc špatným stavem veřejných záchodků. Dále bývá reportér, který má na starosti hlavně věci sociální, stavovské a hromadné, jako jsou schůze, otázky zaměstnanecké, různé organizace, spolky, svazy, družstva, komory, syndikáty, výbory a komise. Pokud se filmu týče, pohybuje se většinou na rozhraní mezi lokálem a kulturou. Jak vidět, lokál nemá přesných hranic, i mohli bychom nejobecněji členit redakční štáb na dvě kategorie: na článkaře, kteří píšou dlouhé věty a články, a na lokálkáře, kteří se vyjadřují známým telegrafickým stylem stručných lokálků.

Zevní okruh redakčního štábu tvoří tak zvaní externisté. Ti mají v provozu různé speciální rubriky, dejme tomu šachy, filatelii nebo myslivost, ale nejsou novináři z povolání, obvykle nemají v redakci ani svůj stůl a přinášejí plaše své příspěvky nočnímu redaktoru, náležejí do třídy obětavých pracovníků a nesou trpce jen to, octne-li se v novinách z jejich oboru něco, co nepochází z jejich pera a následkem toho obsahuje spoustu věčných omylů a neodborných názorů, které by se měly opravit.

Jiný druh více méně pravidelných spolupracovníků jsou tak řečené kapacity. Namnoze jsou to universitní profesori, ministři nebo jiní významní činitelé, píšou úvodníky do zvláště svátečních čísel, vyjadřují se na přání redakce o některé veřejné otázce, která se týká jejich oboru, nebo odpovídají na předložené ankety. Každé noviny mají své vlastní kapacity, jednak podle ohledů stranických, jednak proto, že kapacita A nemůže z vědeckých důvodů psát do novin, ve kterých své články tiskne kapacita B. Přes to všechno se názory kapacit často velmi rozcházejí s tak zvanou linií listu, na štěstí to většinou nikdo nepozná.

Zato daleko těsnější vztah k redakčnímu štábu mají dopisovatelé. Jednak jsou to dopisovatelé příležitostní čili externí, řekněme z Horšova Týnce nebo z Bělé pod Bezdězem, jednak stálí, kteří vedou redakční filiálky ve větších městech, dejme tomu v Plzni, a konečně zahraniční. Takový řádný dopisovatel obstarává své město se vším všudy: s politikou, hospodářstvím, divadlem, módou i mordy, má svěřenu celou Paříž i s Francií, celou Vídeň, celý Bělehrad, jsou to jaksi jejich úřední knížectví, ve kterých jsou téměř svrchovanými pány. Čas od času se objeví v ústřední redakci, chovají se kolegiálně a konferují se šéfem a politickou redakcí o linii listu, neboť někdy takový přesporný redaktor načichne po čase svou přidělenou zemí a ztrácí, jak se říká, kontakt s listem. To navazování kontaktu bývá zpravidla dost nákladné a trvá do pozdních hodin ranních, načež dotyčný zahraniční člen redakce honem odjíždí do své ciziny, aby se tam vyspal.

*

To by tedy byla redakce denního listu ve svých hlavních složkách, ještě by se měli uvést informátoři, kteří sami nepíší, ale přinášejí redakci různé důvěrné informace jednak z veřejného, jednak z osobního zájmu, "kdyby se vám to snad hodilo," říkají diskrétně. Pak jsou různé korespondence a zpravodajské kanceláře, u kterých se noviny abonují na zprávy. Dnes už se velká část zpráv v novinách nepíše, nýbrž kupuje, jsou dokonce kanceláře, které dodávají dennímu tisku povídky, anekdoty, výpravy do nitra Afriky a novinářské kachny. Jindy se zase zprávy nekupují, nýbrž vystřihují z jiných novin, ale tento novinářský pych je na rozdíl od pychu lesního a polního beztestný a považuje se za zvykové právo.

Posléze ještě každou řádnou redakci oživují telefonisté a stenografové, zpravidla to bývají slečny, jež do drsného života redakčního zanášejí jisté zušlechtění, jako jsou láhve s mlékem nebo ženské ruční práce, také se před nimi nemůže všechno tak naplno říci, aby je to neurazilo.

Další důležité osoby v redakci jsou redakční sluhové, kterým se někdy také říká kustodové. Představují v redakci pravý živel kontinuity, neboť šéfové i redaktoři se mění, kdežto sluhové zůstávají. I nosí pivo a kávu, Četku a večere několika redakčním pokolením, přetrvávají režimy, politické změny a veškeré osudy svých novin a se zralostí věku se z nich stávají pamětníci, kteří vypravují, jak chodili pro pivo panu Havlíčkovi a čistili pera panu Nerudovi, a jednou, přátelé, budou vzpomínat i na nás a tvrdit budoucím redaktorům, že za našich časů to bývalo lepší.

JAK VZNIKÁ ČÍSLO RANNÍCH NOVIN

Kdybyste přišli do redakce denního listu v odpoledních hodinách, není vyloučeno, že byste tam našli několik osamělých mužů, jeden něco letargicky vyklepává na stroji, druhý čte noviny s nohama na stole a třetí dává najevo, že je to vůbec otrava. Zatím slečny od telefonu a typistky pilně pletou svetry a polohlasem si povídají, ale o čem, to bych vám nemohl říci. Celkem je tu asi tak živo jako na venkovském nádraží dvě hodiny před odjezdem vlaku. Kolem šesté hodiny se vynoří ze sazárny pan metér a chmurně se ptá, kde jsou rukopisy, že prý nemá co sázet. A noční redaktor mu řekne, že žádné rukopisy nejsou, že nemá na zítřek ani úvodník ani fejeton ani zahraniční politiku, zkrátka nic, a že ještě přijde parlament, jedna velká řeč, jedna vražda na Žižkově a jedna schůze výkonného výboru. Nato pan metér prohlásí, že to potom nestačí vysadit a co si ti páni myslí, a podobně. A noční redaktor krčí rameny a podotýká něco v tom smyslu, že takhle zítra nevyjdeme a že by s tím už nejradě ji praštil, a takové věci.

S pozdějším večerem nabývá redakční život na objemu a čilosti. Jeden rubrikant za druhým se řítí do noční redakce a mává ve dveřích rukopisem, prý dnes toho má trochu víc a ještě něco prý musí napsat. Potom přijde sluha s Četkou a posel z parlamentu s první půlkou dnešního zasedání, trousí se kulturní referenti s články o včerejší premiéře nebo čem, v šest hodin padesát minut dojde truchlivá zvěst, že právě zemřel vynikající činitel ten a ten, i shání se v archivu nekrolog, ale není tam. V sedm hodin vzkáže nahoru pan metér, aby mu už neposílali žádné rukopisy, že to už stejně nestačí vysázet. V sedm třicet přijde s novým článkem zahraniční politik, hospodář, sociální referent, senátní zpravodaj a športák, a že prý to jsou krajně důležité aktuality a že by to byla katastrofa, kdybychom to zítra neměli. Zatím noční redaktor požívá svou večeři a upozorňuje rubrikanty, aby si nehonili tričko, že už se to stejně do listu nedostane. V osm hodin ještě není úvodník. V osm deset se znova vynoří pan metér a táže se, co si ti páni myslí, že dnes dostal z administrace sedm sloupců inzerátů, tak ať už mu nikdo nedává žádný rukopis, že to nemůže vysadit, že už má vysazeno o pět sloupců víc, než se do listu vejde, a podobně. V osm hodin třicet ještě nedošel konec parlamentu, zato vypukne slibný požár někde na Maninách. A teprve kolem deváté hodiny začínají chodit tak zvané sólokapry a první vydání jiných žurnálů, i nastává horečná chvíle listování, co ty jiné noviny mají a co nemají. Potom se redakce začne prázdnit a tichnout, do vůně po uzeninách se mísí zápach vlhkých obtahů a tiskařské černé, to pan metér přináší do redakce první zlomené archy. Noční redaktor řekne "uť" a vyhlíží melancholicky oknem do mrtvých ulic. Blíží se uzávěrka listu, a teď už, i kdyby došla zpráva o konci světa, do zítřejšího čísla se nedostane, to má marné. Konec. Hergot, myslí si noční redaktor, byl to zase den!

A zatím co se toto děje v redakci, sedí sazeči u svých linotypů a čile sázejí. Takový linotyp je docela hezká věcička, klepe se na tom jako na psacím stroji, jedna mosazná matrička se řadí sama k druhé, až je z toho řádek, do toho se stříkne tekoucí olovo, a je z toho olověná deštička s ulitou řádkou sazby. Ty deštičky se pak sváží provázkem, a je to sloupcová sazba, ta se otiskne na vlhký papír, a tomu se říká kartáčový otisk nebo sloupcový obtah (též nohavice), který jde nejdřív ke korektorovi.

Páni korektoři sedí obyčejně v neuvěřitelně malých a tmavých dírkách, mají na nose niklové brejličky a pěstují ze záliby jazykový purismus, mimo to hledají ve špatně čitelných kartáčových otiscích tiskové chyby a většinu jich opravdu najdou. Někdy se stane, že sazeč u linotypu sám postřehne, že udělal chybu, v takovém případě už nedosadí řádek podle rukopisu, nýbrž ťuká naslepo do kláves linotypu, aby libovolně doplnil řádek, který se potom při korektuře vymýtí. Ale někdy se přihodí, že dotyčný řádek v sazbě zůstane, a potom se třeba čtenář dočte:

"Ve včerejším zasedání britského parlamentu hrdlushrdlu shrldu etaon cméáyp ivbřkí céáh prohlásil premiér Baldwin"

a tak dále. Vypadá to trochu jako jazyk waleský, a málokterý čtenář dočte takový řádek až do konce. Při každé opravě se musí nové vysadit celý řádek, ten chybný se pak vyhodí a na jeho místo se zastrčí ten opravený. Ale někdy sazeč místo chybného řádku vyndá sousední správný a vsune tam ten opravený, pák se třeba čtenář dočte, že

"Ve včerejším zasedání britského parlamentu prohlásil premiér Balwin, že do několika dnů prohlásil premiér Baldwin, že do několika dnů talského ministerského předsedy"

a tak dále. Tomu všemu se říká tiskařský šotek, a každá redakce by vám mohla povídat kroniky o tom, co občas provádí, za to pyká tím, že se tu a tam na něho svede i leckterá redakční bota, i octne se pak v novinách oprava, že "zkomolením textu byl porušen smysl našeho včerejšího článku", a tak dále. Jinak bývá redakční šotek užitečný tím, že obveseluje čtenáře, naproti tomu pisatelé článků postižených tiskovou chybou nesou jeho zásahy nelibě a mají pocit, že tím je zvrtnut a pokažen celý článek a že vůbec ve vesmíru nevládne nic než chaos, zlomyslnost a šlamastika. Ve skutečnosti to není se světem tak zlé, mohu z

vlastní zkušenosti říci, že už ode mne vyšlo několik článků, ve kterých nebyla tisková chyba, ale jak se to mohlo stát, to nevím.

Když jsou všechny články vysázeny ve sloupcích, přikročí pan metér k lámání čísla, to jest, umísťuje sloupce na stránku, někdy se mu při tom řádky rozsypou a přehodí, a pak mají čtenáři novin příležitost cvičit svůj důvtip a hledat, kam který řádek náleží. Když je zlomena celá stránka, ováže se špagátem a jde se s ní do stereotypie, kde se otiskne do takové papírové masy, ta se pak ohne do půloblouku a znovu odlije do kovu, a teprve tyto kovové odlitky stran "jdou do stroje" neboli do rotačky, kde se montují čtyři a čtyři na válec, kterým se to tiskne na papír. Nemohu vám dobře popsat, čemu je rotačka podobná, ale kdyby stála někde na břehu řeky Zambezi, uznávaly by ji tamní kmeny nepochybně za boha a přinášely by jí krvavé oběti, taková je to nádherná mašina. Zkrátka uprostřed běží nekonečný pás papíru, a na druhém konci se sypou ven hotové a složené noviny, ale bez kávy a rohlíka, ty už si musí laskavý čtenář k svým ranním novinám pořídit jinde.

DALŠÍ ČINITELE

Jakmile se noviny vysypou z rotačky, stává se z nich zboží, které se musí roznést a prodat. To je věc expedice, která noviny rozdílí roznašečům a kamelotům a rozesílá po naší planetární soustavě, zatím co administrace opatřuje abonenty, inzerci a vůbec peníze, z nichž pokladna vyplácí honoráře, platy a hlavně zálohy členům redakce. Každé toto oddělení se právem považuje za nejdůležitějšího činitele v soukolí novin. Zatím co si redakce z jistých příčin myslí, že hlavní věcí je mít v novinách zprávy, články, aktuality a sensace, má administrace důvodně za to, že hlavní věcí je mít v novinách co nejvíce inzerátů, kdežto expedice se neméně důvodně utvrzuje v přesvědčení, že hlavní věcí je dostat noviny do rukou čtenářů.

Čtenáři jsou dalším hlavním činitelem novin jednak proto, že je kupují, jednak proto, že je do jisté míry dělají s sebou. V každé redakci se totiž pečlivě udržuje množství mínění i návodů o tom, co "naš čtenář" chce nebo nechce v novinách mít. Naš čtenář nemá sice rád samou tu politiku, ale chce být o ní poctivě a otevřeně informován, náš čtenář je pro provádění trestu smrti, jakmile se stane nějaký mord, a zároveň má rád, píše-li se proti týrání zvířat, náš čtenář si potrpí ha povznášející úvahy a vedle toho na nějaké to veselé počtení. Prostě všechno, co v novinách je, je tam jen proto, že to náš čtenář chce. Zpravidla ovšem nedává náš uvědomělý čtenář nijak najevo, co v novinách chce mít, daleko častěji a určitěji se vyjádří ústně nebo písemně o tom, co tam nechce mít, a prý, vážená redakce, "budete-li ještě v novinách tisknout takové voloviny, jako o těch

vegetariánských vitamínech, nebo že se nám řezníkům vede dobře, tak vám oznamuji u, že váš vážený list přestanu odebírat, s úctou ten a ten, závod řeznický a uzenářský. P. S. Jsem už sedm let odběratelem vašeho ct. listu." - Z jakýchsi příčin, uložených hluboko v lidské povaze, se přihodí nepoměrně vzácněji, že "naš čtenář" si dá tu práci, aby projevil svůj souhlas, je to tak vzácné, že stane-li se to, ohlásí redakce v příštím čísle, že "byli jsme zaplaveni sty a sty vřelými projevy souhlasu ze všech vrstev naší čtenářské obce". Jindy se zase stane, že někdo v novinách napíše, že videi kdesi u Brandejsa poskakovat pro mne za mne pěnici pomořanskou, i jest z ničeho nic redakce zaplavena sty a sty dopisů od čtenářů, kteří oznamují, že také viděli poskakovat pěnici pomořanskou u Přerova, na Miletínsku, u Kardašovy Řečice nebo případně až u Sušice. Tu tedy počnou noviny třikrát týdně psát o životě a zvycích pěnice pomořanské, z předpokladu, že to naši čtenáři chtějí, načež dojde jen jeden přípis z kruhů čtenářských asi v tom smyslu, aby už redakce dala pokoj s tou pěnicí pomořanskou, my prý máme jiné starosti, na příklad, co bude s tím povinným mícháním mouky. S úctou ten a ten závod pekařský. P. S. Jsem už osm let odběratelem vašeho ct. listu, ale budete-li tam ještě jednou psát o pěnici pomořanské, tak vám odpadnou všichni abonenti z našeho okresu, neb tady ještě nikdo žádnou pěnici pomořanskou neviděl. - Z čehož je patrné, že čtenáři novin jsou tvorové nevypočitatelní a že je těžko se jim zavděčit, nicméně přes všechny tyto špatné zkušenosti budou čtenáři brát noviny dál a v redakci novin bude dál nejvyšším zákonem, že to "naš čtenář chce".

*

A vidíte, přesto mají lidé své noviny rádi, je to vidět jednak z toho, že je u nás většinou nazývají zdrobnělými názvy a důvěrnými přezdívkami, jednak z toho, že jim výslovně říkají "mé noviny". Neříká se, že kupujeme své rohlíky nebo své tkaničky do bot, ale každý kupuje své noviny, což svědčí o vztahu zvlášť blízkém a osobním. Jsou lidé, kteří nevěří ani zprávám Státního ústavu meteorologického, nečtou-li je ve svých novinách. Ale i členové redakčního Štábu s administrací a ostatními službami mají k novinám, které dělají, bližší poměr, než jaký lidé obvykle mívají k svému zaměstnání, jsou to naše noviny, tak jako je naše obec nebo naše rodina. Odejít z jedné novin do jiných je trochu jako skvrna na charakteru, nebo má to ráz drobátko skandalosní, tak jako rozvod v manželství. Prostě noviny jsou mezi všemi zvlášť familiární prostředí, pravda, trochu cynické a hodně splašené, mnohdy povrchní a věčně efemérní, ale myslím, že kdybych se znovu narodil, dal bych se asi znovu svést k tomu, abych jim tak nebo onak sloužil.